

CAM TAVANIN ÖTESİNDE
**KADININ
SESSİZ
DİRENİŞİ**

Uzman Siyaset Bilimci

HALİL KOÇOĞLU

Halil KOÇOĞLU

Cam Tavanın Ötesinde KADININ SESSİZ DİRENİŞİ

ISBN 978-625-8844-05-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Özgürel
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Halil KOÇOĞLU

1976 yılında Kırıkkale’de dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve lise hayatını Kırıkkale’de tamamlamıştır. Eğitim hayatının yanı sıra amatör sporla ilgilenirken, basın yayın ve sivil toplum kuruluşlarında aktif rol almıştır. ADÜ, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü, Pedagojik Formasyon Lisans Eğitimi ve Fatin Efendi’nin Hatimetü’l Eş’ar adlı bitirme tezi ile lisans eğitimini tamamlamıştır.

Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bitirmiştir. İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde yazmış olduğu “Eğitim Sendikalarına Üye Kadınların Yükselme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar” adlı tezi ile siyaset bilim uzmanı unvanını almıştır. Halen İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji alanında lisans çalışmalarına devam etmektedir.

2001 yılında İstanbul’a Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak atanmış ve çeşitli kurumlarda okul yöneticiliği yapmıştır. Çeşitli dergilerde makale ve yazıları vardır. Turan coğrafyasına hizmetleri ile öne çıkan; Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı (TÜRKAV), Dünya Türkleri ve Akraba Toplulukları Hizmet Derneği, Hoca Ahmet Yesevi Vakfı, Aydınlar Ocağı, Dede Korkut Platformu gibi sivil toplum kuruluşlarında farklı görev ve hizmetleri vardır. Türkiye’deki memur sendikacılığına hizmet eden Türk Eğitim Sen sendikasının her kademesinde uzun yıllar görev almış ve yürütmekte olduğu şube başkanlığı görevini Aralık 2025’de bırakmıştır. ‘Cam Tavanın ötesinde Kadının Sessiz Direnişi’ kitabın yazarıdır.

Evli ve Alp Batuhan, Osman Tuğhan ve Utku Kaan isminde 3 erkek evladı vardır.

Bu kitap kadınların deneyimlerinin kendi adlarına konuşmasına izin vermesidir. Onların direnci, kırılganlığı, zekâsı ve ısrarı; kurumsal dönüşüme dair umudu diri tutan yegâne kaynaktır. Tüm görünmez emeklerin ve susturulmuş katkıların görünür kılınması için küçük bir teşekkür ve büyük bir borçluluk ifadesidir.

Halil Koçoğlu

ÖN SÖZ

Sendikalar, tarihsel olarak emeğin hak mücadelesinin en güçlü araçlarından biridir. Ne var ki eşitlik ve adalet iddiasının kurumsal gerçekliğe dönüşebilmesi, temsiliyetin ve yetkinin cinsiyetler arasında adil biçimde dağıtılmasını gerektirir. Bu kitapta, eğitim sendikalarında kadınların yükselme süreçlerinde karşılaştıkları engelleri ele alırken, söz konusu iddia ile pratik arasındaki mesafenin nasıl kapatılabileceğine dair somut öneriler geliştirmeyi de amaçlamaktadır. Sendikal alan, tarihsel olarak dayanışma, eşitlik ve adalet ilkeleri etrafında şekillenmiş olsa da, kadınların yükselme süreçlerinde yaşadıkları deneyimler bize bu ilkelerle pratik arasındaki aç farkını titizlikle sorgulamamız gerektiğini bir kez daha hatırlatmaktadır.

Bu kitapta, hem mesleki merakım hem de tanıklık ettiğim adaletsizlikleri anlama ve dönüştürme arzusunun bir bileşkesidir. Eğitim sendikalarında yıllar içinde gözlemlediğim küçük ama ısrarlı eşitsizlik işaretleri —toplantı sırasında sözü sürekli bölünen kadınlar, emekleri görünmez kılınan gönüllüler, “doğal” sayılan görev paylaşımları— beni bu konuyu derinlemesine incelemeye yöneltti. Bu kitapta, o soru işaretlerine verilmiş sistematik bir yanıtıdır.

Kitapta, alan yazın taramasını sahadan derlenen nitel verilerle ilişkilendirerek yorumlayıcı bir çerçeve benimser. Kuramsal arka plan; toplumsal cinsiyet rejimi, cam tavan ve örgütsel kültür gibi kavramlar etrafında inşa edilmiştir. Bulgular, sendika içi seçim süreçleri, görev dağılımı, karar alma kanalları ve gayri resmî ağlar gibi başlıklarda yoğunlaşan eşitsizlik biçimlerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, sendikal yapıların dönüşümünde etkili olabilecek iyi uygulamalara ve yerinde politika önerilerine de yer verilmektedir.

Bu çalışmanın en kıymetli yanı, kadınların deneyimlerinin kendi adlarına konuşmasına izin vermesidir. Onların direnci, kırılganlığı, zekâsı ve ısrarı; kurumsal dönüşüme dair umudu diri tutan yegâne kaynaktır. Bu nedenle kitap, bir sonuçtan çok bir başlangıç olarak düşünülmelidir. Çalışma boyunca elde edilen bulgular, sorunun bireysel yetersizlikten çok yapısal koşullar ve örgütsel kültürle ilişkili olduğunu göstermektedir. Amaç, eşitliği bir “iyi niyet” beyanından çıkarıp kurumsal bir standarda dönüştürmektir.

Kitabın etik ilkeleri titizlikle gözetilmiş, paylaşılan her bilginin mahremiyeti korunmuş ve katılımcı onamı esas alınmıştır. Bu metnin özgün katkısı; bireysel anlatıları kurumsal kalıplarla konuşturarak, çözüm önerilerini yalnızca normatif bir talep düzeyinde bırakmamak; ölçülebilir, izlenebilir ve kurumsal olarak sahiplenilebilir adımlara dönüştürme gayretidir.

Deneyimlerini bizimle paylaşan başta kıymetli eşim Sn. Gülenay Koçoğlu'na, kadınlarımızın cesaretine, yol gösteren hocalarımın sabrına ve her zor anı dayanışma ile hafifleten dostlarımın varlığına minnettarım.

Bu önsöz, tüm görünmez emeklerin ve susturulmuş katkıların görünür kılınması için küçük bir teşekkür ve büyük bir borçluluk ifadesidir. Biliyoruz ki değişim, çoğu zaman bir önsözle değil; o önsözün çağrısına verilen karşılıkla başlar.

İstanbul-2025

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
-------------	---

Giriş.....	1
------------	---

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SENDİKACILIK HAREKETİ

Sivil Toplum Kavramı ve İçeriği	3
Toplumsal Değişimi Teşvik Etmede Sivil Toplumun Rolü.....	4
Sivil Toplumun Zorlukları ve Sınırlamaları	5
Sivil Toplumun Tarihsel Gelişimi	6
Sivil Toplumun Küreselleşmesi.....	7
Sendika Kavramı ve İçeriği	7
Dünyada ve Türkiye'de Sendikacılığın Doğuşu	8
Dünyada İşçi Hareketlerinin ve Sendikacılığın Doğuşu	8
Dünya Sendikacılık Anlayışlarından Bazı Örnekler	9
Reformist Sendikacılık Anlayışı	9
İngiliz Sendikacılığı (Trade Unionism)	9
Mesleki Ekonomik Sendikacılık Anlayışı	11
Amerikan Sendikacılığı	11
Doktriner Sendikacılık Anlayışı	12
Fransız Sendikacılığı	13
Latin Amerika Sendikacılık Anlayışı	14
Şili Sendikacılığı	15
Devlete Bağımlı Sendikacılık Anlayışı	15
Ürdün Sendikacılığı	16
Kendine Özgü Sendikacılık Anlayışı.....	16
İsrail Sendikacılığı	17
Osmanlı Devleti'nde İşçi Hareketlerinin ve Sendikacılığın Doğuşu	18
1839-1922 Yılları Arasında Gerçekleştirilen İşçi Hareketleri	19
Makine Kırıcılığı Eylemleri	19
İş Bırakma Eylemleri (Grevler)	19
1895-1922 Yılları Arasında İşçi Örgütlenmeleri	25
1923-1960 Yılları Arasında Sendikacılık Hareketleri	26
Tek Partili Dönem (1923-1946)	31
Demokrat Parti Dönemi (1946-1960)	37
Amerikan Tipi Sendikacılık ve Türk-İş'in Kurulması	44
Türkiye'de Sendikacılığın Mevcut Durumu	48
21. Yüzyılda Türk Sendikacılığı ve Geleceği	48
21. Yüzyılda Sendikacılığın Yeri	50

Sendikaların Gelişmesinde Endüstri Devrimlerinin Etkisi	52
Birinci Endüstri Devrimi.....	53
İkinci Endüstri Devrimi	54
Üçüncü Endüstri Devrimi.....	56
Dördüncü Endüstri Devrimi	57
Türkiye'deki Sendikaların Sınıflandırılması	58
Kamu Sendikaları	58
Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir-Sen)	62
Türkiye Eğitim Öğretim Hizmetleri İş Kolu Sendikası (Türk Eğitim-Sen)	64
Eğitim ve Bilim Eğitimcileri Sendikası (Eğitim-Sen)	66
Eğitim ve Bilim İş Görenleri Sendikası (Eğitim-İş)	68
İşçi Sendikaları	70
TÜRK-İŞ'in Kuruluş Dönemi ve Sendikal Anlayışı	70
Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'nın Kuruluşu ve Sendikal Anlayışı	74
TÜRK-İŞ ve DİSK	76
Türkiye Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK).....	77
Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ)	78
Sosyal Demokrat-İş	78
Türk Ülke-İş	79
İşveren Sendikaları	81
Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu-TİSK	81
TİSK'in Kuruluş ve Gelişimi	81
TİSK'in Organları ve Yapılanması.....	84
TİSK'in Amacı ve Çalışma Konuları	85
TİSK'in Fonksiyonları	87

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÇALIŞMA YAŞAMINDA KADIN VE SENDİKACILIK

Yaşam Kalitesinin Tanımı	91
Yaşam Kalitesinin Unsurları.....	94
Multidisiplinerlik.....	94
Karmaşıklık	95
Öznellik	95
Görelilik	96
Çok Boyutluluk.....	96
Zaman Değişkenliği	96
Sosyal ve Bireysel Uygunluk	97
Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi	97
Kariyer Engellerinin Kavramsal Çerçevesi	102
Kariyer Şoku	103
İş ve Aile Çatışması.....	103
Çift Kariyerli Eşler Sorunu	104

Öğrenilmiş Çaresizlik	105
Ay Işığı Sorunu	106
Kendini Referans Alma	106
Cam Yürüyen Merdiven	107
Cam Uçurum	108
Cam Tavan Sendromu	108
Cinsiyet Ayrımcılığı	109
Toplumsal Cinsiyet Algısı	110
Kraliçe Arı Sendromu	111
Sosyal Kimlik Tehdidine Yanıt Olarak Kraliçe Arı Sendromu	112
Sosyal Kimlik Teorisi Bağlamında Kraliçe Arı Fenomeni.....	113
Kraliçe Arı Tepkileri.....	114
Kraliçe Arı Sendromun Boyutları	115
Kadın İş Gücü	118
Kadın İş Gücünün Tarihsel Yolculuğu.....	118
Yedek İş Gücü Ordusu Olarak Kadın İş Gücü Kavramı.....	119
Kadın İş Gücü Üzerinde Cinsiyet Eşitsizliği	120
Kadın İş Gücü ve Küreselleşme	122
Dünyada Kadın İstihdamı ve İş Gücü Katılım Oranları	123
Türkiye’de Çalışma Hayatı ve Kadın	132
Türkiye’de Kadın İstihdamı ve İş Gücüne Katılım Oranı	137
Türkiye’de Kadın İş Gücü Verileri	142
Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)	147
Türkiye’de Sendikalarda Kadın	148
Sendika ve Kadın İlişkisi	148
Sendikalarda İlk Kadınlar	149
Sendikalarda Kadın Üyelikleri.....	150
Türkiye’de Kadın İş Gücünün Sendikal Katılımı.....	151
Sendikal Faaliyetlere Katılımda Yaşanan Sorunlar	152
Cinsiyet Ayrımcılığı	152
Sendikal Yönetim ve Denetimde Karşılaşılan Sorunlar	153
Olumsuz Sendikal Algıları	154
Kadınların Sendikal Faaliyetlere Katılımını Etkileyen Unsurlar	155
Türkiye’de Kadın İstihdamı	155
Sektörel Dağılıma Göre Kadın İstihdamı	157
İşteki Duruma Göre Kadın İstihdamı	158
Kadın İstihdamında Kayıt Dışılık	158
Kadın İstihdamında Eğitim Durumu	159
Kamuda Kadın İstihdamı	159
Türkiye’de Kadın İşçilerin ve Kamu Görevlilerinin Sendikalaşma Oranları	160

3. BÖLÜM

SENDİKA ÜYESİ KADINLARIN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Sendika Üyesi Kadınların Sendikal Faaliyetlere Katılımda Karşılaştığı Sorunlar 161

Sendika Üyesi Kadınların Sendika Yönetiminde Karşılaştığı Sorunlar 162

Sonuç 165

Kaynakça 166

GİRİŞ

Eğitim sektörü, toplumsal gelişim ve bireysel kalkınmanın temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu sektörde çalışan bireyler, yalnızca bilgi ve becerileri aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve kültürel normların da şekillenmesinde rol oynamaktadır. Türkiye’de eğitim sektörü, kamu ve özel alanlarda istihdam edilen geniş bir işgücü ile yapılandırılmış olup, bu işgücünün önemli bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların eğitim sektöründeki artan varlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli bir ilerleme olarak görülmekle birlikte, kadınların mesleki yükselme süreçlerinde karşılaştıkları engeller ve zorluklar halen ciddi bir sorun olarak devam etmektedir.

Kadınların mesleki yükselme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar, yalnızca bireysel deneyimlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda örgütsel yapılar ve sendikal mekanizmalar tarafından da şekillenmektedir. Eğitim sendikaları, çalışanların haklarını koruma ve mesleki gelişimlerini destekleme işleviyle ön plana çıkmaktadır. Ancak bu sendikal yapıların iç işleyişi, karar alma süreçleri ve liderlik pozisyonlarına erişim politikaları, kadın üyeler için bazı sınırlayıcı etkenler yaratabilmektedir. Cam tavan etkisi, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, yönetimde erkek egemenliği ve kadınların aile içi sorumlulukları, kadınların sendikal alanlarda yükselmelerini engelleyen başlıca faktörler arasında yer almaktadır.

Bu çalışma, eğitim sendikalarına üye kadınların mesleki yükselme süreçlerinde karşılaştıkları sorunları hem bireysel hem de örgütsel perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, kadınların sendikal yapılar içerisindeki deneyimlerini, engellerle başa çıkma stratejilerini ve mevcut uygulamaların etkilerini ele alarak, kadınların liderlik pozisyonlarına erişimlerini etkileyen dinamikleri ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece, hem akademik literatüre katkı sağlanacak hem de eğitim sendikalarının politika ve uygulamalarının geliştirilmesine yönelik öneriler sunulabilecektir.

Çalışmanın kapsamı, Türkiye’de faaliyet gösteren eğitim sendikaları ile sınırlı olup, özellikle kadın üyelerin yükselme sürecine odaklanmaktadır. Araştırmada, nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanılması planlanmıştır; anket, görüşme ve doküman analizi yoluyla veriler toplanacaktır. Çalışmanın sonunda, kadınların mesleki yükselme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar, engeller ve çözüm önerileri sistematik bir şekilde ortaya konulacaktır.